

研究ノート：

ポーランド語の諺 (4)

渡辺克義

Polish Proverbs (4)

Katsuyoshi WATANABE

Abstract:

Author analyzes the most frequently used Polish proverbs, comparing Japanese ones. He, however, points out the fact that many Polish proverbs have some semantic differences from Japanese quasi-equivalents.

ポーランド語の諺

Przyzwyczajenie jest drugą naturą człowieka. (直訳：習慣は人の第二の天性)

人は何かしらの習慣を身に付けると、容易にはそれを変えることができないということ。「習い性となる」の意。

用例：

— Zawsze jem placki ziemniaczane ze śmietaną i solą — powiedziała Małgosia.

— A ja od dzieciństwa posypuję cukrem — zaśmiała się Irenka. — Przyzwyczajenie jest drugą naturą człowieka.

(「じゃがいものパンケーキはいつもサワークリームと塩をかけて食べてるわ」マウゴシャは言った。

「私は子どもの時から砂糖をかけているわ」イレンカは笑い出した。「習慣は簡単には変えられないわね」)

Ręka, noga, mózg na ścianie. (直訳：壁に手が、足が、頭が)

良くないことが起きるかもしれないとの予感を表す。

用例：

O rany, czy wyście zupełnie zgłupieli? Chcecie się z nimi bić? Przecież te byki załatwią was na amen. Ręka, noga, mózg na ścianie.

(えっ、君たちそれでも正気かい？ 彼らと戦うつもりか？ だって、あいつらは君たちを完膚なきまでに叩くよ。嫌な予感がする)

Ręka ręka myje, a noga nogę wspiera. (直訳：手は手を洗い、足は足を支える)

協力し合う、の意。単に *Ręka ręka myje*. ともいう。「相身互い」。

用例：

Zwolnić panią Krysię i zatrudnić swoją szwagierkę. Teraz wszyscy są ustawieni. Brat w zarządzie, szwagierka w dyrekcji - *ręka ręka myje, a noga nogę wspiera*.

(彼はクルイシャさんを解雇して、自分の義姉を雇い入れた。これで全員配置についたというわけだ。兄は理事に、義姉は管理に。相身互いか)

Rusz głową! (直訳：頭を動かせ！)

「頭を使え」ということ。慣用句に近い表現。

用例：

— No rusz głową! Gdzie mama mogła schować te słodycze?

(さあ、考えてごらん！ お母さんはどこにそのお菓子を隠せたでしょうか？)

Ryba psuje się od głowy. (直訳：魚は頭から腐っていく)

社会や組織が悪化するのには、上に立つ者が的確な振舞いをしていないからである、ということ。

用例：

A : O tym, że urzędnicy domagają się łapówek, słyszałem wcześniej, ale żeby dyrektor? To mi się w głowie mieści!

B : Co się dziwisz? Ryba psuje się od głowy.

(A : 役人が賄賂を要求したという話は以前耳にしたことがあるけど、局長がねえ。考えもつかないよ！)

B: 何を驚いているんだい? 「魚は頭から腐っていく」っていうじゃないか)

Siła złego na jednego. (直訳: 悪の力は一人に向けて)

一人が大勢の攻撃にさらされること。

用例:

Próbowałam im wytłumaczyć, że rozpoczęcie remontu w lutym nie ma sensu, ale mnie przekrzyczeli. Siła złego na jednego.

(2月に改築工事を始めるなんて無意味だと彼らに説明を試みたのだが、私に反対するばかりだった。皆の攻撃の矢面にさらされた)

Słowo się rzekło, kobyłka [kobyła] u płotu [u płota].

(直訳: 約束通り, 仔馬は柵のところにいる)

約束を違えてはいけないという戒め。

用例:

No, słowo się rzekło, kobyłka u płotu! Zdałeś egzamin, więc rozumiem, że zapraszasz całą grupę na pizzę. Pamiętasz? Obiecałeś to na początku semestru.

(さあ, 約束は守らなければね。きみは試験に受かったんだから, 皆をピザに招待してくれるんだよね。覚えてるだろ? 学期の初めに約束したよね)

Służba nie drużba. (直訳: 仕事は友誼ではない)

仕事には時に辛いこともあるということ。

用例:

— Służba nie drużba — westchnął Tadeusz i zaczął zbierać się do wyjścia. — Muszę jeszcze dokończyć referat.

(「仕事は辛いよ」タデウシュは溜息をつき, 出口に向かった。「まだ報告書を仕上げないといけないんだ」)

Słyszał, że dzwonią, ale nie wie, w którym kościele.

(直訳: 彼は鐘が鳴っているのを聞いた。しかし, どの教会のかは知らない)

聞き伝えて得た情報は精度が高くないということ。

用例:

A: Podobno na zebraniu dyrektor już zapowiedział, że w przyszłym roku nie będzie żadnych podwyżek i zwolni na pewno dwadzieścia osób?

B: Kto ci tak powiedział?

A: A Róża mówiła i chyba Zieliński.

B: No tak, słyszał, że dzwonią, ale nie wie, w którym kościele. Podwyżek na pewno nie będzie w pierwszym kwartale, a zwolni tylko trzy osoby.

(A: 会議で社長は, 来年賃上げはない, 20人は確実にリストラすると言ったとか。

B: 誰からの情報だい?

A: ルジャからだよ。それにたぶんジェリンスキも言っている。

B: 話に尾鰭が付いているよ。第一四半期に賃上げがないのは確実だけど, リストラされるのは3人だけだよ)

Stara miłość nie rdzawieje. (直訳: 古くからの恋愛は錆びつかない)

かつての恋愛を懐かしむ気持ちを表す。

用例:

A: Wiesz, że Romek po 40 latach odnalazł Mirę, tę, z którą chodził w czasie studiów?

B: Dziwisz się? Stara miłość nie rdzawieje.

(A: ロメクが40年ぶりに学生時代に付き合っていたあのミラを見つけ出したんだってさ。

B: それが驚きかい? やけぼっくに火が付いたってことだろ)

Strach ma wielkie oczy. (直訳: 恐怖は大きな目をしている)

怖れていたものが, 実はたいしたことがないという意味。

用例:

— No widzisz, strach ma wielkie oczy — dentysta uśmiechnął się do Wandzi. — Nie bolało, prawda?

(「ほらね, 怖がらなくてもよかっただろ」歯科医はヴェンジャに微笑みかけた。「痛くなかったよね」)

Strzeżonego Pan Bóg strzeże. (直訳: 神様は監視されている者を監視する)

用心するに越したことはないということ。「転ばぬ先の杖」。

用例:

— Strzeżonego Pan Bóg strzeże — powiedziała babcia i wzięła parasolkę, mimo że nie zapowiadano deszczu.

(「転ばぬ先の杖だよ」お祖母さんはそう言い, 傘を手にした。雨の予報があったわけではないのだが)

Syty głodnego nie rozumie. (直訳: 満腹な人は空腹な人がわからない)

満たされた生活を送っている人には, 貧しくて不幸な生活をしている人の気持ちがわからないということ。

用例:

Taka pani redaktor nie zrobi nigdy dobrego programu o bezrobotnych, jak sama zarabia kilka tysięcy miesięcznie i jeździ zagranicznym samochodem. Pomieszkałaby

trochę z nami, toby dopiero zobaczyła, jak żyjemy. Sytuację nie rozumie.

(あのような〔女性〕監督には失業者を扱った良い番組は決して作れまい。ひとりで月に数千〔ズウォーティ〕を稼ぎ、外車に乗っているのだから。ちょっとは私たちと生活を共にするといひ。そうしたら、ようやく私たちの暮らしぶりがわかるだろう。満腹な人に空腹な人の気持ちなどわかるまい)

Szewc bez butów chodzi. (直訳：靴屋が靴を履かずに歩いている)

ある職業に従事する人が、客のためにはせつせと働くが、自分のことに関してはおろそかになっていることの喩え。フランス語の諺 *Les cordonniers sont toujours les plus mal chaussés.* の翻訳借用。「紺屋の白袴」。

用例：

A : A ty się nie zaszczepiłeś przeciwko grypie?

B : A jakoś zapomniałam.

A : Przecież pracujesz w przychodni.

B : Ale wiesz, jak to jest - szewc bez butów chodzi.

(A : 流感の予防接種を受けなかったの?)

B : どういうわけか忘れちゃって。

A : あなたは診療所勤務でしょ。

B : つまりその、「靴屋が靴を履かずに歩いている」ってやつね)

Ten się śmieje, kto się śmieje ostatni. (直訳：最後に笑う人が〔いちばんよく〕笑う)

事が片づくまで、喜ぶべきではないということ。フランス語の諺 *Rira bien qui rira le dernier.* の翻訳借用。「始めの勝ちが糞勝ち」「先勝ちが糞勝ち」。

用例：

— Jeszcze jeden mecz i wygramy, nic już nam nie zrobicie — śmiali się chłopcy z drużyny Lewonożnych.

— Jeszcze zobaczymy, ten się śmieje, kto się śmieje ostatni — odpowiedział kapitan Prawonożnych.

(「あと1試合だ。勝つぞ。もうお前たちには何もさせないぞ」左サイドの少年たちは笑った。

「まあ見ていな。最後に笑う人が、いちばんよく笑うんだ」右サイドのキャプテンが答えて言った)

Trafiła kosa na kamień. (直訳：大鎌が石に当たった)

同程度の好敵手の攻防を描写。「竜虎相打つ」, 「竜虎相争う」。

用例：

— Ale mecz, proszę państwa! Trwa już trzy godziny i ciągle remis — trafiła kosa na kamień! — entuzjastmował się sprawozdawca podczas meczu tenisowego.

(「それにして、皆さん、試合はもう3時間に及びますが、相変わらず並行カウントのままです。『竜虎相打つ』とでも申しませんか」テニス中継の間、実況担当者は興奮気味であった)

Uderz w stół, (a) nożyce się odezwą. (直訳：テーブルを叩けば、ハサミが答える)

隠し事がばれると、当事者は思わぬ反応を示すということ。

用例：

— Niestety, zawiodłem się na was. Nie sądziłem, że będziecie próbowali oszukać wychowawcę...

— Proszę pana — wyrwał się Adaś Rogowski — ja nie chciałem, ale Krystian mi kazał...

— Proszę! Uderz w stół, (a) nożyce się odezwą.

(「残念ながら、君たちには失望したよ。担任を騙そうとは思ってもよらなかったよ」

「先生」アダシ・ロゴフスキは話の腰を折った。「ぼくは厭だったんですけど、クリスティアンが押し付けたんで…」

「さては、白状してしまいましたね」)

Uszy do góry. (直訳：耳を上げる)

励ましの言葉。慣用句に近い表現。

用例：

Uszy do góry! Ręka na pewno dobrze się zrośnie i będziesz znowu grał w kosza.

(がんばれ! 手はきっと治るさ。またバスケットができるよ)

W przyrodzie nic nie ginie. (直訳：自然界では何も無くならない)

無くなったと思われる物でも、いつか必ず見つかるということ。

用例：

— No co ty, w przyrodzie nic nie ginie, na pewno zaraz się znajdzie — pocieszył kolegę Felek. — Patrz, co tam błyszczy pod ławką? Nie twój cyrkiel? — dodał.

(「あのね、『自然界では何も無くならない』んだよ。きっと見つかるさ。フェレクは友だちを慰めた。「ほら、腰掛けの下でキラキラ光ってるあれは何だい? 君のコンパスだろ」フェレクは続けて言った」)

W zdrowym ciele zdrowy duch. (直訳：健康な身体に健康な精神あり)

健康な生活を送っていれば、良好な精神状態も保てるということ。

用例：

A : To jest twój tata? Powiedziałbym: starszy brat!

Taki wesoły, rześki...

B : On codziennie gra w tenisa i pływa, dlatego jest taki energiczny. W zdrowym ciele zdrowy duch.

(A : これがきみのお父さんかい? お兄さんみた
いだ! あんなに明るくて元気なんだから…)

B : 毎日テニスに水泳だから、あんなにエネル
ギッシュなのさ。健康な身体に健康な心は宿るって
わけ)

Weź się w garść! (直訳: 気を引き締めて!)

困難な状況にあっても、精神的に折れないように
とのエール。慣用句に近い表現。

用例:

Przestań się zdręczać. Weź się w garść, bo się
wykończysz. Wyjdź, odpocznij.

(自分を追い込むのはやめなさい。しゃんとして!
参ってしまうよ。外に出て、リラックス!)

Wiara góry przenosi. (直訳: 信念が山を動かす)

信念があれば、すべてのことが実現可能だとい
うこと。「思う一念岩をも通す」。

用例:

Znalezienie pracy w miasteczku, w którym jest
sześćdziesięcioprocentowe bezrobocie, granoczyło z
cudem. Ale Kasia się nie poddawała, nie traciła nadziei.
Po dwóch latach starań dostała etat w urzędzie gminy.
Wiara góry przenosi!

(失業率60%の小都市で就職することは奇跡にも近
い。しかし、カシャは負けなかった。希望を失うこ
ともなかった。2年間にわたる努力の末、郡庁に職
を得た。「信念が山を動かす」というわけだ)

Wolność Tomku w swoim domku. (直訳: トメクは自
宅では自由だ)

自宅では何でもできる(許される)との喩え。し
ばしば、隣人に対する配慮がない人への警告の文句
ともなる。

用例:

A : Bardzo pana przepraszam, ale gdy państwo gotują
kapustę, to dolatuje do nas dość nieprzyjemny
zapach i mnie potem strasznie boli głowa. Czy nie
mogliby państwo otwierać w tym czasie okien?

B : Pani sąsiadko, będę u siebie gotował to, co mi się
podoba. A okna nie otworzę! Wolność Tomku w
swoim domku.

(A : 大変恐れ入りますが、キャベツを煮る時に、
我が家はかなり不快なおいが入って来て、後でひ
どい頭痛に悩まされるのです。その時は窓を開けな
いようにしていただだけませんか?)

B : お隣さん、家では好きなものを料理させてい

ただきますよ。ええ、窓は開けません。家の名では
自由にさせていただきます。

Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej. (直訳: どこ
も良いが、自宅が一番だ)

一番くつろげる場所は故郷や自宅だということ。

「我が家にまさるところなし」。

用例:

— Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej — z ulgą
westchnął tata, gdy odstawił walizki.

(「やっぱり我が家が一番だ」お父さんはスーツ
ケースを置くと安堵して言った)

Wszystkie chwytty dowolone. (直訳: どんな方法も
可)

ある状況下では、目的達成のためには誠実ではな
い手段も許容されるということ。「嘘も方便」。

用例:

— Nie, kochany, oszustwem niczego nie wskórasz.
Jeżeli chcesz być z nami, to musisz przyjąć nasze zasady.
U nas nie jest tak, że wszystkie chwytty dowolone.

(いいえ、騙して得られるものなんか何もないわ。
もしあなたが私たちと一緒にいたいのなら、私たち
の決まりを受け入れることね。ここでは、なんでも
あり、なんかじゃないのよ)

Wszystko dobrze, co się dobrze kończy. (直訳: 良く
終わるものはすべて良し)

「終わりよければすべて良し」。

用例:

— Dlaczego tak długo jechaliście, już się martwiłam.

— Babcie witała całą gromadkę.

— Pociąg miał straszne opóźnienie, ale co tam,
wszystko dobrze, co się dobrze kończy — stwierdziła
mama.

(「どうしてこんなに遅くまで。心配したわよ」)

「お祖母ちゃんが皆を引き留めたんだ」

「電車がひどく遅れたけど、まあ、めでたしめでた
し」お母さんは安堵した)

Z niejednego pleca chleb jadł [jadła]. (直訳: 一つな
らぬ窯のパンを彼〔彼女〕は食べた)

経験豊富だということ。慣用句に近い諺。

用例:

Z niejednego pleca chleb jadła i umiała się zachować
w każdej sytuacji.

(彼女は経験豊富な人で、どんな状況でも、しかる
べき振る舞いができた)

Z tej mąki chleba nie będzie. (直訳: この小麦粉か

らパンはできないだろう)

当該行動では成果がないだろうとの推測を表す。

用例：

A : Oj, chciałabym, żeby Magdusia wreszcie zainteresowała się tym Tomkiem. To taki porządny chłopak i widać, że mu się nasza córeczka podoba.

B : Niestety, zdaje mi się, że z tej mąki chleba nie będzie. Ona chyba nie przepada za nim.

(A : ああ、マグドゥシャがあのとメクに興味を持ってくれたなら。しっかりとした青年だし、私たちの娘のことを気に入ってくれてるように見えるんだけど。

B : 残念だけど、そうはならないようだね。娘は彼のことがたぶん好きではないよ)

Zapomniał wół, jak cielęciami [był]. (直訳：牛は子牛だった時のことを忘れた)

年配の人は自分が若い時に行ったことを棚に上げ、今の若者の非難・批判をするということ。

用例：

— Przestańcie tak krzyczeć! Głowa pęka — zdenerwował się tata.

— Zapomniał wół, jak cielęciami był — powiedziała babcia. — Sam hałasowałeś w ich wieku.

(「そんな大声を出すのはやめなさい！ 頭が割れそうだ」お父さんはイライラした。

「自分が子どもだった時のことはお忘れのようだね」お祖母ちゃんは言った。「自分だってあの年ごろにははしゃいでいたものだよ」)

Zgoda buduje, niezgoda ruinuje. (直訳：同意は建て、不同意は破壊す)

他者との同意があれば多くの成功が望めるが、他者との同意がない場合は不幸につながりがちだということ。ラテン語 *Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.* の翻訳。

用例：

A : Wreszcie pogodzili się z rodzicami i jacy teraz są szczęśliwi! Po co było tyle lat drzeć koty? Mało to nerwów wszyscy zjedli?

B : Ano, zgoda buduje, niezgoda ruinuje.

(A : 彼らはようやく両親と和解したわけだけど、いまはなんと幸せなことか！ なんて何年もいがみ合ってきたんだらう？ 皆、精神を少なからず擦り減らしたのでは？

B : まあ、「同意は建て、不同意は破壊す」ってことだよ)

Ziarnko do ziarnka, a zbierze się miarka. (直訳：穀

粒も集まれば、ある程度になる)

わずかではあっても、積み重ねていけば、ある程度になるということ。「塵も積もれば山となる」。

miarka は昔の計量器具。

用例：

Otrzymywane od rodziców kieszonkowe odkładała do skarbonki. Nie było tego zbyt dużo, ale — ziarnko do ziarnka, a zbierze się miarka — po trzech latach kupiła za własne pieniądze rower.

(彼女は両親からもらった小遣いを貯金した。多い額ではなかったが、塵も積もれば山となるので、3年後には自分のお金で自転車を買った)

Zły to ptak, co własne gniazdo kala. (直訳：自分の巣を汚す鳥は悪い鳥だ)

自分の家や職場や身内の非難はすべきでないという戒め。*Zły to ptak, co własne kala gniazdo.* の語順になることもある。

用例：

— Jak mogłaś taki artykuł napisać? Coś ty naopowiadała o naszej klasie i po co? — koledzy byli oburzeni na Renię, która opublikowała w szkolnej gazecie kłamliwy reportaż z życia klasy.

— Zły to ptak, co własne gniazdo kala, Reniu — dodała wychowawczyni.

(「よくもあんな記事が書けたね。うちのクラスについて書きまくってたけど、どういうわけで？」級友は、校内新聞にクラスの様子についてでたらめなルポを載せたレニャに腹を立てていた。「レニャ、仲間の批判をするのは見苦しいわよ」担任はダメ出しをした)